

DET EUROPEISKE FAGFORENINGSINSTITUTT

74.

Info6

Kvinnerenes representasjon
i fagbevegelsen

Det Europeiske Fagforeningsinstitutt (DEFI) er den europeisk fagbevegelsens forsknings-, informasjons/dokumentasjons- og utdanningsorgan.

Det ble stiftet i 1978 etter initiativ fra Den Europeiske Faglige Samorganisasjon (DEFS) for å behandle europeiske aspekter ved den økonomiske, sosiale og politiske utvikling, av spesiell betydning for arbeidstakerne og deres organisasjoner.

Følgende nasjonale faglige sentra er medlemmer av DEFS; de er samtidig også medlemmer av DEFI, og utgjør som sådanne instituttets styrende organer:

BELGIA	CSC/ACV FGTB/ABVV
DANMARK	LO FTF
CYPERN	SEK TÜRK-SEN
FINLAND	SAK TVK
FORB. REP. TYSKLAND	DGB
FRANKRIKE	CFDT CGT-FO
GREKLAND	GGCL
IRLAND	ICTU
ISLAND	ASI BSRB
ITALIA	CGIL CISL UIL
LUXEMBOURG	CGT-LUX LCGB
MALTA	GWU CMTU
NEDERLAND	FNV CNV
NORGE	LO
PORTUGAL	UGT-P
SPANIA	UGT STV-ELA
STORBRITANNIA	TUC
SCHWEIZ	SGB CNG
SVERIGE	LO FCO
ØSTERRIKE	ÖGB

KVINNENES REPRESENTASJON I FAGBEVEGELSEN

oversikt over situasjonen i vest-europa

DET EUROPEISKE FAGFORENINGSINSTITUTT

Brussel 1983

F O R O R D

I 1970-årene kunne det i mange land i Vest-Europa noteres stigning i antallet yrkesaktive kvinner. I den nåværende økonomiske krisesituasjon er kvinnene konfrontert med særlige problemer på alle områder. Fagorganisasjonene, så vel som de offentlige myndigheter og arbeidsgiverne har måttet tilpasse seg til de fundamentale endringene i arbeidsmarkedets struktur.

Hensikten med denne undersøkelsen er å kaste lys over kvinnes representasjon i fagorganisasjoner og hvordan disse har tilpasset sin virksomhet til den endrede medlemsstrukturen.

Denne undersøkelsen skal bidra til et bedre kjennskap til kvinnes rolle i fagbevegelsen og samtidig være en veiviser for det framtidige arbeid med hensyn til likestilling av kjønnene i arbeidslivet.

Rapporten ble utarbeidet av Gösta KARLSSON, forsker ved DEFI i samarbeid med DEFS' Kvinnekomité.

Günter Köpke
Direktør for DEFI

Brussel, oktober 1983

KVINNENES REPRESENTASJON I FAGBEVEGELSEN.

- OVERSIKT OVER SITUASJONEN I VEST-EUROPA -

INNHOLD

Side

FORORD

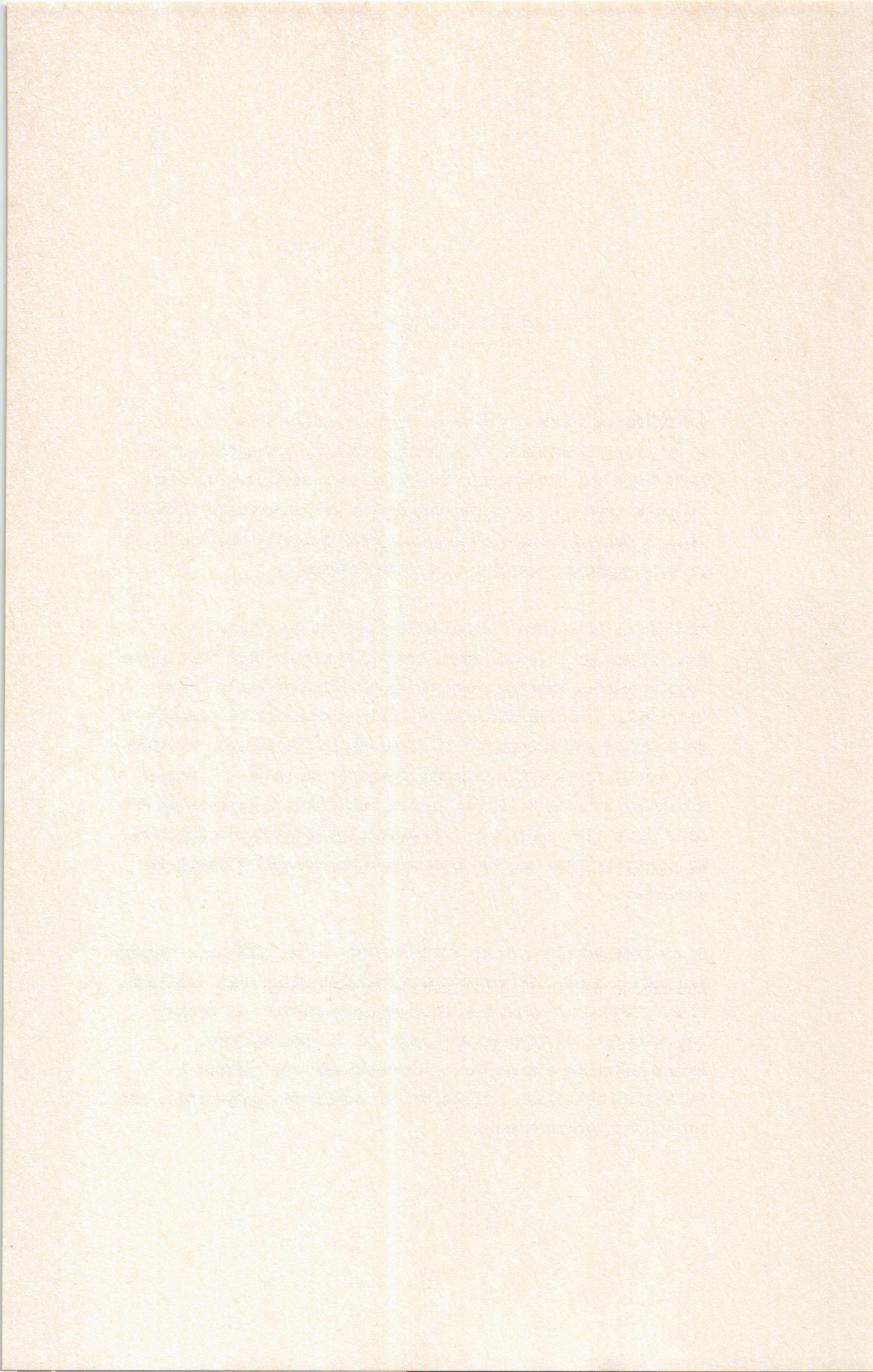
INNLEINING	1
SITUASJONEN I DE ENKELTE LAND	3
ØSTEERIKE	3
BELGIA	7
DANMARK	13
FINLAND	16
IRLAND	21
ISLAND	24
ITALIA	26
LUXEMBOURG	29
NORGE	30
NEDERLAND	32
FORBUNDSREPUBLIKKEN TYSKLAND	34
DET FORENTE KONGERIKE	37
SVERIGE	40
SVEITS	45
DEN EUROPEISKE FAGLIGE SAMORGANISASJON	49
SLUTTORD	50
VEDLEGG	

I N N L E D N I N G

I 1970-årene kunne det i mange vesteuropeiske land noteres en stigning i antallet yrkesaktive kvinner. I begynnelsen av 1980-årene var det derimot ikke like rask utvikling av denne stigende tendens. Dette skyldes delvis det økonomiske tilbakeslag og delvis følgene av regjeringenes politikk med sikte på nedbygging av sektoren offentlige tjenester.

Men det er ikke bare i arbeidslivet at det kan registreres økt tilgang av kvinner. Samme utvikling finner også sted innen fagbevegelsen. Hvordan reagerer fagorganisasjonene på disse endringene i medlemsstrukturen? Dette spørsmålet må besvares i to deler. Først kreves det en undersøkelse av hvordan kvinnene ble aktivt engasjert i fagorganisasjoner og valgt til representanter av sine kolleger. Dernest skal det undersøkes om det har funnet sted endringer i fagbevegelsens generelle politikk og prioriteringer som følge av det økende antall kvinnelige medlemmer.

Denne undersøkelsen er en fortsettelse av en tidligere rapport fra DEFI i 1980. 1980-rapporten omhandlet 14 av DEFS' medlemsorganisasjoner. Nærværende undersøkelse omfatter 20 organisasjoner fra 14 land og er bygget på et spørreskjema. Organisasjonene som besvarte spørreskjemaet er oppført i Vedlegg I. Tabellene i rapporten er basert på opplysninger som ble gitt i spørreskjemaet.

SITUASJONEN I DE ENKELTE LAND

ØSTERRIKE

I Østerrike utgjør kvinnene om lag 40% av den aktive yrkesbefolkning (1.145.000 av 2.850.000) * . Prosentsatsen er høyere blant de registrerte arbeidsløse (45%) **. I 1981 var 506.093 kvinner organisert i fagforbund tilsluttet ÖGB. Dette svarer til 30,2% av det samlede antall medlemmer.

Der er ikke overraskende at det er flere kvinner i forbund som organiserer arbeidstakere i offentlige tjenester enn i industri- og bygningsektoren. I Gewerkschaft der Privatangestellten (forbund for funksjonærer i den private sektor) var det i 1981 149.072 (43%) kvinnelige medlemmer. Tilsvarende tall i Gewerkschaft Metall, Bergbau, Energie (metall, gruve, energi) er 49.815 (18,3%), i Gewerkschaft Öffentlicher Dienst (offentlige tjenester) 79.103 (39,2%) og i Gewerkschaft Bau-Holz (bygg/tre) 7.865 (4,0%). Tallene for styreorganene i ÖGB og medlemsforbundene reflekterer ikke fullt ut kjønnsfordelingen.

Etterfølgende tabell angir antall og prosentsats for kvinner i ÖGB eksekutivkomité og representantskap og i noen av de største medlemsforbund.

*) Juli 1981

**) Gjennomsnitt 1981

Tabell 1 : Antall og prosent kvinner i ÖGB styreorganer og i de største av medlemsforbundene i 1981

	Eksekutivkomité			Representantskap		
	I alt	kvinner	%	I alt	kvinner	%
ÖGB	7	1	14,3	54	1	1,9
Gewerkschaft der Privatangestellten (funksjonærer i den private sektor)	12	2	16,7	88	12	13,6
Gewerkschaft Bau-Holz (bygg-tre)	13	-	-	58	1	1,7
Gewerkschaft Öffentlicher Dienst (offentlige tjenester)	5	-	-	140	5	3,5

En må merke seg at i henhold til ÖGB statutter må minst én medlem av eksekutivkomiteen være kvinne. Denne bestemmelsen gjelder også i enkelte medlemsforbund. På ÖGB kongress i 1979 var 34 (8,7%) av de 388 representanter kvinner.

I ÖGB behandles kvinnespørsmål hovedsakelig i Kvinnekomiteen. Kvinnekomiteen velges av kongressen, og dens medlemmer har en mandatperiode på fire år. Delegatene på kvinnekongressen kommer fra medlemsforbundene og fra regionene (Länder). I perioden mellom kongressene holdes det et kvinnelandsmøte en gang i året med representanter fra medlemsforbundene. Kvinnekomiteen holder møte ca. 7 ganger i året. Et sekretariat tilrettelegger komiteens møter og utfører de daglige oppgavene. De enkelte forbund og regioner (Länder) har en tilsvarende struktur.

Kvinnekomiteens arbeid er i første rekke konsentrert om kvinnesyn på organisasjonsmessige spørsmål (fagorganisering av kvinner, støtte til kvinnelige tillitsmenn i forbundene); arbeidsmarkedspolitikk; sosialpolitikk; familiepolitikk; spørsmål om likestilling (f.eks. lønn). Kvinnekomiteen har beslutningsmyndighet.

Resultatene av kvinnekomiteens arbeid anses for meget tilfredsstillende. Skjønt utviklingen er langsom og en har også måttet godta tilbakeskritt. Et positivt resultat i de siste årene er innføringen av likestillingsloven. En av de største årsakene til den svake utviklingen er at det er for få kvinner i ledende stillinger i fagorganisasjonene.

I 1982 vedtok ÖGB Kvinnekomité en resolusjon med et ni-punkts program for å fremme kvinnes representasjon i fagorganisasjonene. Resolusjonen krever også kvinnelige representasjon i ÖGB svarende til deres medlemstall. De ni punkter er som følger:

1. Motivere kvinnene til å søke stillinger som bedriftsråd, tillitsmenn, arbeidstakerrepresentanter i bedriften og ungdomstillitsmenn.
2. Fremme kvinnelige bedriftsrådsmedlemmer til bedriftsformannstillingen og andre funksjoner.
3. Utnevne flere kvinnelige sekretærer i fagforbundene, regionene og distriktene.

4. Sekretærene for kvinnekomiteene skal ha de samme rettigheter som alle andre fagforeningssekretærer og skal ha adgang til å drøfte alle problemer innen fagbevegelsen.
5. Samtlige stillinger i ÖGB forskjellige avdelinger skal avlønnes etter kvalifikasjoner og ikke etter kjønn. Samme fremmelsesmuligheter for menn og kvinner og alle ansatte i ÖGB.
6. Større representasjon av kvinner ved forsamlinger som ÖGB og medlemsforbundene sender delegater til.
7. Større hensyn til kvinnespørsmål i faglig presse og i alle relevante publikasjoner.
8. Kvinne- og likestillingsspørsmål skal innlemmes i ÖGB og de enkelte fagforbunds opplysningsprogrammer.
9. Nye former for opplysningsvirksomhet med sikte på å engasjere kvinner i fagbevegelsen og til å overta funksjoner i fagforbund.

BELGIA

I 1981 hadde Belgia 9,85 millioner innbyggere. Den yrkesaktive befolkning, inklusive arbeidsløse, var på 4,05 millioner. En av tre arbeidstakere var en kvinne.

CSC

I CSC i 1981 utgjorde kvinnene 33% av de 1,34 millioner medlemmer. Dette betyr at kvinnene forsøker å organisere seg i samme omfang som menn.

I 1960 nedsatte CSC en nasjonal rådgivende Kvinnekomité som har til oppgave å behandle spørsmål i tverrfaglig virksomhet i sektorer som er av særlig interesse for kvinner. Komiteen holder møte minst én gang i måneden.

Det er nedsatt kvinnekomiteer i de 18 industriforbund og 32 regionale yrkesforbund. Med hensyn til CSC sektorvise struktur krever kvinnene at antallet kvinnelige representanter skal svare til antallet kvinnelige medlemmer i de enkelte industrisektorer.

På regionalt plan finnes det tre regionalkomiteer som også omfatter representanter fra den faglige kvinnetjenesten (Service Syndical des Femmes). De har tale-, men ikke stemmerett. Videre kan regionalorganisasjonene legge fram forslag vedrørende kvinnelig representasjon.

I Styreorganene er kvinnene representert som følger:

16 av 250 medlemmer i den nasjonale komité, 2 av 36 i formannskapet, men ingen kvinner blant de 7 medlemmer i komiteen som behandler løpende saker.

CSC nasjonale komité vedtok i april 1982 en rekke resolusjoner som fastlegger følgende målsettinger vedrørende kvinner:

- utvikle demokratiet innenfor fagbevegelsen helt fra grunnen av og med fullstendig integrering av kvinner i faglig virksomhet;
- garantere at kvinnes interesser ivaretas gjennom utvidet kvinnelig representasjon i besluttede organer inklusive stillinger forbeholdt for kvinner);
- endre holdninger gjennom bedre opplærings- og informasjonsmuligheter for kvinner, og i enkelte tilfelle "positiv diskriminering".

I Belgia finner en de yrkesaktive kvinner først og fremst i de tradisjonelle kvinnesektorer som tekstil- og næringmiddelindustrien. Statistikk fra CSC Wallonia for 1983 bekrefter den situasjon som generelt også hersker i andre europeiske land.

Organisasjonsprosenten er høye for kvinner blant tekstilarbeidere (60%), funksjonærer (61%) og næringsmiddelarbeidere (50%).

Prosenten er også relativt høy i de offentlige tjenester (35%) og i den grafiske sektor og papairindustri (33%) samt i den kjemiske industri og beslektede industrier (31%). Den laveste andel

kvinnelige fagforingsmedlemmer er å finne i transportsektoren (3%) og gruve- og bygningsindustrien (ca. 1,5%).

FGTB

FGTB har 1,1 million medlemmer, hvorav 30% er kvinner. Som for CSC ligger organisasjonsprosenten for kvinner noe under den prosentvise andel av kvinner i arbeidslivet.

Størstedelen av de kvinnelige medlemmene er yrkesaktive og organisert i forbund for de tradisjonelle kvinnesektorer som beklledning og forvaltning. Tabell 2 angir prosentsetningen for kvinner i de ulike bransjeforbund.

Tabell 2 : Medlemskap i FGIB fordelt over de ulike bransje-
forbund. Prosentats for kvinner i de enkelte
bransjer.

<u>Bransjeforbund</u>	Samlet medlem- skap i FGIB i %	Kvinner i %
CGSP (offentlige sektor)	24,6	35
Centrale G�n�rales (bygg, petrokjemi, kjemi, osv.)	21,7	foreligger ikke
Metallindustri	18,4	12
SEITCa (funksjonærer, teknikere, ledende personale)	16,6	48
Restaurant, hotell, osv.	4,1	32
Tekstil	3,9	foreligger ikke
Bekledning	3,0	95
UBOT (transport)	2,3	foreligger ikke
Gruvedrift	2,1	0
Grafisk	1,3	10
Diamantindustri	0,4	foreligger ikke
FGIB i alt		30

FGTB kongress holdes hvert tredje år. Som andre utøvende organer består den 50% av medlemmer fra nasjonale bransjeforbund og 50% fra regionalorganisasjonene. Det anslås at 10-15% av delegatene er kvinner. I den nasjonale komité som er den høyeste myndighet i periodene mellom kongressene ligger den kvinnelige representasjon på 5 til 10%.

Eksekutivorganet er landsstyret som består av 44 medlemmer. Tre av medlemmene (6,8%) er kvinner. Bare 39 av de 44 medlemmer har stemmerett. De gjenstående 5 medlemmer har tale-, men ikke stemmerett. De 3 kvinnelige representantene i landsstyret er blant de 5 representantene uten stemmerett.

Bransjeforbundene har den samme organisasjonsstruktur som FGTB på landsplan. Kvinnene er igjen underrepresentert i forhold til medlemstallet. Situasjonen er tilfredsstillende i bekledningsindustrien og SETCa. Det har skjedd positiv utvikling i CGSP og metallarbeiderforbund.

Kvinnenes representasjon i regionalorganisasjonene er stort sett som i FGTB generelt.

På lands- regionalt og lokalt plan behandles kvinnespørsmålene i en kvinnekomité (Commission du Travail des Femmes). Disse komiteene er valgt av nasjonale bransjeforbund eller regionalorganisasjonene og har rådgivende status. Den nasjonale komité holder møte 6 ganger i året, mens regionalkomiteene møtes én gang i måneden.

Siden 1982 var det planer om å holde en årlig kvinnekonferanse. Den første konferansen la opp et kort- og langsiktig handlingsprogram.

Skjønt det er gjort framskritt når det gjelder kvinnes representasjon i fagbevegelsen, er utviklingen ikke fullt ut tilfredsstillende. Den hermes av den økonomiske krisen, diskriminerende ordninger og tradisjonelle holdninger i samfunnet.

DANMARK

I 1981 utgjorde kvinnene 44% av den yrkesaktive befolkning på 2.670.000 personer. Prosentsatsen for arbeidsløse kvinner lå noe høyere: 46,8% i juni 1981. Kvinnenes representasjon i fagorganisasjoner er uvanlig høy: 43% for LO og 56% for FTF.

LO

Nærmere 90% av den danske LOs kvinnelige medlemmer er organisert i fem forbund. Denne meget sterke konsentrasjonen skal delvis tilskrives det mannlige og kvinnelige arbeidsmarkeds duale struktur. Delvis ligger forklaringen også i at det er forbund i LO som bare organiserer kvinner (Kvindeligt Arbejderforbund). Nedenstående tabell angir de største forbund og antallet kvinnelige medlemmer ved utgangen av 1981.

Tabell 3 : Det samlede medlemskap og andelen kvinnelige medlemmer i noen av LOs medlemsorganisasjoner - 1981

	<u>Medlemmer</u>	<u>kvinn.medlemmer</u>	<u>kvinner %</u>
SID (Specialarbejderforbundet i Danmark)	313.037	20.828	7
HK (handel og kontor)	290.506	215.744	74
Metall	131.856	458	0
Kommune	114.920	91.467	80
Kvinnelige arb.	97.375	97.375	100
Husstell	62.936	62.484	99
Tømrer	42.317	768	2
Næringsmiddelind.	38.417	12.711	49
Regjering og tekstil	30.006	24.010	80
Elektroind.	21.326	32	0

Selv om det er vanskelig å bevise, er spørsmålet om kvinnene er like sterkt representert som menn fordi det finnes et fagforbund utelukkende for kvinner.

Andelen kvinnelige representanter i styreorganene i dansk LO er lavere enn den prosentvise andel kvinnelige medlemmer. Forklaringen ligger i at kvinnene er konsentrert i noen få forbund. På den siste kongressen i 1979 var det av 1.094 delegater 163 (14,9%) kvinner. Kvinnenes andel i representantskapet - som har den høyeste myndighet i periodene mellom kongressene, er noe høyere. I 1982 var 153 delegater (23,8%) av 642 kvinner. I eksekutivkomiteen er 3 av 25 medlemmer (12%) kvinner. Sekretariatet består av 9 medlemmer, hvorav 1 er kvinne. Det er ingen bestemmelser i LO som diskriminerer kvinnen enten "negativt" eller "positivt".

Spørsmål om likestilling av menn og kvinner i arbeidslivet drøftes innenfor rammen av en fast komité nedsatt av LO for dette formål. Komiteen behandler også samfunns- og familiespørsmål.

Komiteen består av 15 medlemmer utnevnt av medlemsforbundene, slik at alle kategorier arbeidstakere er representert: menn og kvinner, faglærte og ufaglærte arbeidere, arbeidstakere i den private og offentlige sektor. Komiteen holder møte seks ganger i året. Den har rådgivende status og er underlagt eksekutivkomiteen og kongressen.

Den danske LOs fremste målsettinger når det gjelder likestilling er å oppmuntre kvinnelige arbeidstakere til en mer aktiv deltagelse i fagorganisasjoner og forsøke å oppnå en mer rettferdig kjønnsfordeling i de forskjellige fagforbund. Det er nedsatt en

rekke lokale og regionale likestillingskomiteer med oppgave å drøfte og foreslå tverrfaglige løsninger på dette området.

FTF

FTF er den eneste av DEFS' medlemsorganisasjoner som har en kvinne i formannstillingen: Kirsten Stalknecht. Etter kongressen høsten 1982, er hun den eneste kvinne i eksekutivkomiteen.

FTFs største medlemsforbund er Lærerforeningen med 58.593 medlemmer, ca. 50% er kvinner. I Dansk Sygeplejeråd-gruppe med 34.999 medlemmer * er 98% kvinner, og i den Danske Bankfunktionærers Landsforening med 29.002 * medlemmer, er ca. 52% kvinner. Kvinnenes prosentvise andel i eksekutivkomiteene svarer ikke fullt ut til medlemstallet. I Lærerforeningens eksekutivkomité er det ingen kvinner blant dens 5 medlemmer. I sykepleierforbundet er 4 av dens 5 styremedlemmer kvinner (dvs. 80%), mens det i bankforbundet er 2 kvinner blant dens 8 styremedlemmer (22%).

Når det gjelder likestillingsspørsmål er FTF representert i et regjeringsorgan, Ligestillingsrådet, med oppgave å fremme likestilling av kjønnene. Både arbeidstakerne, arbeidsgiverne, så vel som forskjellige kvinneorganisasjoner er representert i Ligestillingsrådet.

* 1. juni 1980

FINLAND

Den yrkesaktive befolkning i Finland er på 2.334.000 og utgjør 48,5% av den samlede befolkning. Ca. 47,5% av den yrkesaktive befolkning er kvinner. I SAK, med 1 million medlemmer, er 43% kvinner, mens i TVK, med ca. 340.000 medlemmer, er 81% kvinner.

SAK/FFC

Finland oppviser en høy organisasjonsprosent for kvinner som nesten svarer til deres andel i arbeidslivet. I Finland som i andre land, er det en klar segregasjon mellom kjønnene i de forskjellige deler i arbeidslivet. Dette kommer klart fram i etterfølgende tabell som gir en oversikt over noen av SAK medlemsorganisasjoner med medlemstand pr. 31.12.1979 og 31.12.1981.

Tabell 4 : Medlemstall og andel kvinner i noen av SAK medlems-
forbund

	31.12.1979		31.12.1981	
	Medlemmer	% kvinner	medlemmer	% kvinner
Finsk metallarbeiderforbund	158.158	19,8	155.168	20,4
Finsk forbund for kummunearbeidere og funksjonærer	148.000	63,7	151.061	65,0
Sentralkomiteen for tjenestemenn	110.152	32,2	114.332	33,9
Forbund for arbeidstakere innen handel	93.687	78,4	95.117	79,7
Tekstil- og bekledningsindustriarbeiderforbund	46.206	9,0	46.268	91,7
Finsk hotell- og restaurantarbeiderforbund	41.834	88,4	43.183	85,7
Finsk næringsmiddelarbeiderforbund	38.948	61,7	39.607	61,9

Organisasjonsprosenten for kvinner er meget lav f.eks. i bygningsindustrien (8%), transport (7,3%) * og i den elektrotekniske industri.

* 31.12.1981

Selv om et forbund har en stor andel kvinnelige medlemmer, behøver det nødvendigvis ikke være avgjørende ved sammensetningen av eksekutivkomiteen. I SAK, som i dens medlemsforbund, er kvinnes representasjon lavere enn den prosentvise andel kvinnelige medlemmer.

Det fremgår at kvinnes representasjon på eksekutivplan i SAK medlemsforbund er bedre enn i andre europeiske land. I hotell- og restaurantarbeiderforbund er 10 av 15 medlemmer, inklusive nestleder, kvinner. I tekstil- og bekledningsarbeiderforbundet er 10 av 21 medlemmer, inklusive nestleder, kvinner. I representantskapet er 3 av 4 medlemmer kvinner.

I forbundet for kommunearbeidere og funksjonærer er kvinnene representert med 50% i eksekutivkomiteen og 60% i representantskapet. Tallene er atskillig lavere for tjenestemannsforbundet: bare 7,6% av eksekutivkomiteens medlemmer er kvinner.

I landsorganisasjonen SAK, er det 6 kvinner i eksekutivkomiteen, dvs. 16%. I representantskapet er 35,9% kvinner, mens deres andel på den siste kongressen lå på 31%.

Kvinnespørsmål behandles i SAK regelmessig av en sekretær for kvinnesaker i organisasjonsavdelingen. En komité bestående av 8 medlemmer fra medlemsforbundene på nasjonalt og lokalt plan bistår sekretæren i hennes arbeid. De viktigste oppgavene for SAK kvinnekomité er å fremme faglig organisering av kvinner, oppmuntre kvinnelige medlemmer til aktivt medarbeid i fagbevegelsen, opplæring av kvinnelige tillitsmenn og å opprettholde et nasjonalt og internasjonalt kontaktnett på dette området.

TVK/TOC

Kvinnene er relativt godt representert i styreorganene til TVK og dens medlemsforbund. På den siste TVK kongress i mai 1981 var det av 383 delegater 210 kvinner (55,4%). Tilsvarende andel i representantskapet er 56%. I TVK eksekutivkomité er 4 av 13 medlemmer kvinner (litt over 30%).

Det må nevnes at det i 6 av de ti forbund som er oppført i Tabell 5, er kvinnene representert med 50% eller mer i eksekutivkomiteene. For kongressene og de respektive representantskap er disse tall til og med høyere.

TVK har et likestillingsråd som behandler spørsmål vedrørende kvinner i arbeidslivet. Rådet består av 6 medlemmer fra medlemsforbundene og en sekretær fra TVK representantskap. Rådet har rådgivende status og er underordnet TVK eksekutivkomité. Likestillingsrådet trer sammen gjennomsnittlig én gang i måneden.

Tabell 5 : Antall kvinnelige medlemmer og deres prosentvise andel i noen av TVK medlemsforbund

	Medlemmer i alt	% kvinner	% kvinner		
			kongress	representant- skap	ekse- kativ- komité
x)					
VL	70.000	62	44,7	41,0	19,0
KVL	51.000	55	57,1	50,9	50,6
Tehy	50.000	99	-	-	-
STL	45.000	86	85,3	78,0	86,7
PtL	32.000	94	89,7	85,7	50,0
SLL	30.000	71	54,8	53,1	42,9
SAL	22.000	99	83,7	95,0	93,8
VLTL	11.000	83	71,3	63,9	55,6
VvL	9.000	85	73,6	67,1	61,5
AOL	7.000	44	36,8	42,5	37,5

- x) VL = Tjenestemannsforbund
 KVL = Forbund for kommunefunksjonærer
 Tehy = Sykepleierforbund
 STL = Industrifunksjonærers forbund
 PtL = Bankfunksjonærers forbund
 SLL = Finsk forbund for ansatte innen handelen
 SAL = Finsk forbund for medisinsk hjelpepersonale
 VLTL = Forbund for funksjonærer i statlige institusjoner og selskaper
 VvL = Forbund for ansatte i forsikringsbransjen
 AOL = Yrskesskolelærerforbund

IRLAND

Den yrkesaktive befolkning i Irland i 1982 var på 1.067.000 og utgjorde 30% av den samlede befolkning. 28% av den yrkesaktive befolkning er kvinner. 158.400 (32%) av ICTU medlemmer er kvinner noe som klart viser at kvinnene er realtvt bedre organisert enn menn i forhold til deres andel på arbeidmarkedet. Dette hadde imidlertid ikke virkning på den kvinnelige representasjon på ICTU årlige konferanse i 1979, der kvinnes andel var noe mindre enn 8%. I 1982 var det ingen kvinner blant eksekutivkomiteens 23 medlemmer.

I de ti medlemsforbund med sterk kvinnelig representasjon, varierte deres andel i 1979 mellom 20% i Amalgamated Transport og General Workers' Union (felles forbund for transportarbeidere og arbeidere) og 70% i Irish National Teachers Organisation (irsk lærerforbund). I fire av de ti største medlemsforbund er mer enn 50% av medlemmene kvinner.

Tabell 6 angir de ti største medlemsforbund og deres respektive medlemstall, den prosentvise andelen kvinnelige medlemmer og prosent kvinner i de respektive eksekutivkomiteene.

Tabell 6 : ICTUs ti største medlemsforbund og andel kvinnelige medlemmer

	Medlemmer	% kvinner	% kvinner i eksekutivkom.
Irish Transport & General Workers Union (transportarbeidere og arbeidere generelt)	150.000	33	5,5 (1982)
Amalgamated Transport and General Workers Union (transport arbeidere og arbeidere generelt)	60.000	20	4,2 x)
Federated Workers Union of Ireland (fellesforbund for arbeidere)	50.000	33	6,7 (1982)
Irish National Teachers' Organisation (lærerforbund)	21.400	70	11.1 (1982)
Irish Union of Distributive Workers and Clerks (arbeidere og funksjo- nærer)	21.000	62	22,2
Association of Scientific, Technical and Managerial Staffs (vitenskap, teknikk, ledende personale)	20.100	30	7,7
Post Office Workers Union (post)	13.000	39	15,4
Local Government and Public Services Union (lokal forvaltning og offentlige tjenester)	12.600	50	30,8
Association of Secondary Teachers in Ireland (lærere i den høyere skole)	9.495	59	20
Teachers Union of Ireland (lærere)	6.026	42	18.2

x) Når ikke annet er nevnt gjelder tallene for 1979

Det eksisterer ingen ordning som garanterer kvinnelig representasjon i de irske fagforbundenes styreorganer. I ICTU ble det nedsatt to utvalg til behandling av likestillingsspørsmål: Kvinnekomiteen som trer sammen én gang i måneden og har rådgivende status og Kvinnekonferansen som har rådgivende status og trer sammen én gang i året. I begge organene utnevnes medlemmene av medlemsforbundene. I forvaltningen er det likeledes et medlem med ansvar for likestillingsspørsmål. Denne personen står i nært samarbeid med Kvinnekomiteen.

På ICTUs årsmøte i 1982 ble det vedtatt anbefalinger vedrørende kvinnes representasjon i fagbevegelsen som en del av en be-
retning om likestilling. Anbefalingene går ut på tiltak som må
treffes både av ICTU og dens medlemsforbund.

Anbefalingene sikter på en vervekampanje, særlig i små bedrifter som ikke er fagorganisert og på særlige opplæringskurs for kvinnelige medlemmer. Fagforbundene oppfordres til å undersøke sin struktur for å se hva som kan gjøres for å lette kvinnes del-
takelse i beslutningsorganene. Det ble likeledes anbefalt at fag-
forbundene nedsetter egne kvinnekomiteer og utnevner tillitsmenn for likestillingsspørsmål. Det antas at likestillingsprogrammer (positiv aksjon) må settes opp på dagsordenen til kongressen og fagforbundenes årsmøter slik at rapporter kan legges fram og drøftes.

ISLAND

Av en samlet befolkning på 235.000 er over 50% yrkesaktiv. 39,3% av den yrkesaktive befolkning er kvinner.

Ved utgangen av 1982 var 46,7% av ASIs medlemmer kvinner (i alt 27.120 kvinnelige medlemmer). 27% av de 251 delegatene på ASI-kongressen i 1980 var kvinner. Kvinnernes andel i representantskapet og eksekutivkomiteen var henholdsvis 18% og 12%.

Medlemsforbundene kan ikke angi tall over kvinnernes andel i styreorganene. Situasjonen i Island skiller seg ut fra situasjonen i andre europeiske land. Den lange arbeidsuken og mange overtidstimer gjør det vanskelig å overbevise medlemmene til å vie sin fritid til faglig virksomhet (gjennomsnittlig arbeidsuke i Island er på ca. 50 timer). Derfor konsentreres anstrengelsene om å vinne menn og kvinner til å delta i faglig virksomhet på lokalt plan og for å få de til å påta seg verv i fagforbundene. Oversikten over ASI medlemsforbund gir et generelt bilde av situasjonen i Island.

Tabell 7 : Samlet medlemstall og antall kvinnelige medlemmer i
i ASIs medlemsforbund

	<u>Medlemmer i alt</u>	<u>Antall kvinner</u>
Forbund for transport- arbeidere og arbeidere generelt	23.284	11.653
Landsforbund for arbeidstakere innen handel og kontor	11.394	7.142
Sjømannsforbundet	4.547	86
Industriarbeider- forbund	4.095	2.954
Forbund for faglærte byggningsarbeidere	2.146	13
Forbund for faglærte metallarbeidere og skipsbyggere	2.124	0
Forbund for faglærte arbeidere innenfor den elektrotekniske industri	1.026	2
Landsforbundet for lastebilsjåfører	839	0

I tillegg til landsforbundene omfatter forbund som er direkte
tilsluttet ASI i alt 8.611 medlemmer, derav 5.270 kvinner.

ITALIA

Av Italias befolkning på 56 millioner er 22 millioner yrkesaktive (40%). Kvinnen utgjør noe mindre enn en tredjedel av den yrkesaktive befolkning. Ni av ti yrkesaktive kvinner er lønnetakere, mens én er selvstendig næringsdrivende.

CGIL har 1,5 millioner kvinnelige medlemmer (32%) . For UIL fore-
ligger det ikke tall på nasjonalt plan, men på sektorvist plan
varierer andelen mellom 19% og 39%.

CGIL

I CGIL utgjør kvinnene en tredjedel av det samlede medlemstall svarende til 12,6%.

På kongressen i 1981 var det 175 kvinnelige delegater, dvs. 15% av det samlede antall delegater. Etter kongressen er 2 av 12 medlemmer i det nasjonale politiske sekretariat kvinner. Andelen kvinner i andre styreorganer på nasjonalt plan ligger på om lag 15%.

I medlemsforbundene er det en sterkere variasjon i kvinnes andel. I tekstilforbundet utgjør kvinnene 40%, i handelssektoren over 30%, i skole-, bank- og forsikringssektoren over 20%. De laveste tall registreres i transport, i den elektrotekniske industri og metallindustrien der kvinnene er representert med noen få prosent.

I 6 av de 20 regionalforbund er det én kvinnelig politisk sekretær, mens det på sektorvist plan er 12 kvinnelige politiske sekretærer.

CGIL har nedsatt en kvinnekomité som har til oppgave å behandle spørsmål vedrørende yrkesaktive kvinner. Komiteens medlemmer utnevnes av organisasjonen på de ulike plan. I henhold til CGILs statutter har komiteen rådgivende status.

Skjønt kvinnes andel fortsatt er lav, er antallet kvinnelige medlemmer i de fleste styreorganene fordoblet i løpet av de siste fem årene. Det betyr selvsagt et framskritt, men det gjenstår fortsatt meget å gjøre for å engasjere kvinnen i faglig virksomhet.

UIL

UIL har 1,1 millioner medlemmer. I 1980 utgjorde kvinnene: 35% i landbruk, 25% i industri, 35% i servicesektoren, 39% i den offentlige sektor og 19% i transportsektoren.

Av de 220 medlemmer i UILs representantskap er 8 (3,6%) kvinner. Det er ingen kvinnelige representanter i eksekutivkomiteen, sekretariatet, blant revisorene eller meklingsrepresentantene.

I sektororganisasjonenes styreorganer er kvinnene svakt representert. Den største andelen finnes i den offentlige sektor (6,3%), i servicesektoren (5,4%) og industrisektoren (3,6%). I det regionale generallråd er det 311 kvinner (5,2%) av 5.913 delegerte.

I 1977 ble det nedsatt en komité for kvinnesaker og i oktober 1981 et nasjonalt koordineringsorgan for tilsvarende organisasjoner som arbeider parallelt med hverandre.

Det er satt i verk tiltak for å fremme kursvirksomhet for faglig opplæring utelukkende for kvinner. Virksomheten omfatter møter på sektorvist plan med sikte på å engasjere kvinnene i faglig arbeid.

LUXEMBOURG

I Luxembourg utgjorde den yrkesaktive befolkning i 1979 375.000 (39,5%). Samme år utgjorde kvinnene 30,5% av den yrkesaktive befolkning.

Bare 8% av LOGB medlemmer er kvinner. Dette realtvt lave tall reflekteres også i i sammensetningen av organisasjonens styreorganer. Kvinnens representasjon på kongressen, i formannskapet og eksekutivkomiteen ligger under 1%.

Innenfor LOGBs regionalstruktur finnes det enkelte kvinnelige medlemmer i styreorganene. LOGB har ingen bestemmelser som garanterer kvinnelig representasjon i fagforbund.

NORGE

Av en samlet befolkning på 4 millioner utgjør kvinnene 800.000 (42%) av den yrkesaktive befolkning på 1,9 millioner.

Organisasjonsprosenten er lavere enn den prosentvise andel kvinner. LO omfatter 250.000 kvinnelige medlemmer, dvs. nærmere en tredjedel av det samlede antall medlemmer.

Nedenstående tabell gir en oversikt over det samlede antall medlemmer og andel kvinner i noen av LOs største medlemsforbund i 1981.

Tabell 8 : Det samlede antall medlemmer og andelen kvinner i noen av LOs største medlemsforbund i 1981

	Medlemmer		%
	i alt	kvinner	
Norsk Kommuneforbund	148.777	94.894	63,8
Norsk Jern- og Metall-arbeiderforbund	106.709	11.037	10,3
Handel og Kontor i Norge	58.164	38.937	66,9
Norsk Bygningsindustri-arbeiderforbund	54.504	978	1,8
Norsk Tjenestemannslag	40.627	19.880	48,9
Norsk Arbeidsmannsforbund	38.897	9.574	24,6
Norsk Kjemisk Industri-arbeiderforbund	38.668	6.739	17,4
Norsk Nærings- og Nytelses-middelarbeiderforbund	32.719	13.137	40,1
Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund	23.292	234	1,0
Norsk jernbaneforbund	22.535	1.000	4,4

I Norge er kvinnene generelt godt representert i den offentlige sektor og den kommersielle/private servicesektor. Tallene viser også klart at det er få kvinner i bygningssektoren, den elektrotekniske sektor og transportsektoren.

På LO-kongressen i 1981 deltok 60 kvinnelige delegater (19%) av samtlige 316 delegater. I LO representantskap er 12% av de faste medlemmer og 22% av de stedfortredende medlemmer kvinner. Tilsvarende tall i Sekretariatet er 1 av 15 (6,7%) og 2 av 13 (15,4%). Videre er 2 av de valgte tillitsmenn i LO administrasjon kvinner.

I LO behandles kvinnesaker av en landskomité og 19 regionalkomiteer nedsatt av LO Sekretariat. Deres oppgave består i å fastlegge familie- og likestillingspolitikk omfattende sysselsetting av kvinner, praktisk gjennomføring av likestillingsavtaler og styrke kvinnens rolle i faglig virksomhet. Landskomiteen kommer sammen 7-9 ganger i året. Regionalkomiteen har derimot ikke fast møteplan. Komiteene har rådgivende status.

Mellom 1976 og 1981 økte antallet yrkesaktive kvinner med 14,6%. I samme tidsrom økte den yrkesaktive befolkning med 8%. Organisasjonsprosenten for kvinner steg raskere: mot utgangen av 1977 og 1981 ble det registrert en økning med 50.000 medlemmer (25%).

I 1977 ble det vedtatt en likestillingslov. I mars 1982 ble det inngått en rammeavtale innenfor hovedavtalen mellom LO og NAF, Norsk Arbeidsgiverforening. Også i den offentlige sektor ble det inngått en rammeavtale om likestilling.

I de senere år kunne det noteres økt virksomhet, særlig når det gjelder kurs og seminarer.

NEDERLAND

I Nederland utgjør den yrkesaktive befolkning 5,3 millioner (1980) av en samlet befolkning på 14 millioner. Det er 1,6 millioner (30%) yrkesaktive kvinner. FNV hadde ved utgangen av 1982 135.701 kvinnelige medlemmer (13,7%) av i alt 989.940 medlemmer. Gjennom tilslutning av et nytt forbund Vrouwenbond (kvinneforbund), som organiserer kvinner som har ulønnet arbeid (husmødre, frivillige arbeidstakere osv.) utgjør kvinnene 14,7%. Av medlemsforbundene har Industriebond 13.338 kvinnelige medlemmer, dvs. litt over 5% av det samlede medlemstall på 259.034. I Abva/Kabo, arbeidstakere i den statsubsidierte sektor (inklusive helse- og sosialtjenesten) er 58.158 (23,3%) av i alt 249.014 medlemmer kvinner.

FNV høyeste myndighet er kongressen. I kongressperioden er FNV Råd høyeste utøvende organ. Kvinnenes andel på FNV-kongress, som omfatter noen hundre delegerte (det er ingen fast tall) sies å være lav. I FNV Råd (eksekutivkomiteen) er det som regel ingen kvinner blant dets 18 medlemmer som representerer de enkelte medlemsforbund. Generelt bestod FNV Råd av formenn for de enkelte medlemsforbund. Denne stillingen ble alltid besatt av menn inntil det, ved utgangen av 1982, ble stiftet et forbund for kvinner hvis kvinnelige formann deltar på samtlige møter i eksekutivkomiteen. Fra tid til annen forekommer det kvinnelige stedfortredere.

I Industriebond (industriforbundet) er alle 15 eksekutivkomiteens medlemmer menn. I formannskapet er det derimot 4 kvinner (4%) av dets 100 delegater. Omtrent det samme gjelder også for Abva/Kabo der 10 av om lag 219 delegater er kvinner. I eksekutivkomiteen er 2 av 21 medlemmer kvinner. Også i de fleste andre av FNV medlemsforbund er situasjonen mer eller mindre den samme. Et unntak danner AAABB (apotek-assistenter) som stort sett organiserer kvinner. Det samme gjelder for styreorganene i to fagforbund Abvo/Kabo og næringmiddelarbeiderforbundet der kvinnene i henhold til statuttene er "fortrinnsberettighet".

I FNV selv og i om lag halvparten av dens medlemsforbund er det ned-satt en kvinnekomité. FNV og enkelte av dens medlemsforbund har faste innretninger innenfor sekretariatet som behandler kvinne-spørsmål. FNV kvinnekomité har rådgivende status og trer sammen ca. én gang i måneden. Medlemmene utpekes av de enkelte fagforbund og er underordnet sine egne forbund, mens sekretæren er underlagt FNV kvinnekomité.

I 1982 var det en klar tendens mot økning av yrkesaktive kvinner og kvinnelig representasjon i fagbevegelsen. Medlemstallet i FNV gikk tilbake med 50.000 i løpet av ett år, mens tallet kvinnelige medlemmer steg med 5.000. Dette hadde likevel ingen innflytelse, hverken på nasjonalt eller sektorstilt plan, på kvinnes prosentvise andel.

FNV vedtok et handlingsprogram vedrørende kvinner i arbeidslivet. Programmet blir nå gjennomført i praksis.

FORBUNDSREPUBLIKKEN TYSKLAND

Forbundsrepublikken Tyskland har en befolkning på 61,5 millioner. Den yrkesaktive befolkning utgjør 27,6 millioner, eller 45%. 51% av kvinner mellom 15 og 45 år er sysselsatt. Derav er 85% lønnsinntakere. Kvinnene utgjør 38% av arbeidsstyrken og 37,3% av lønsmottakere.

Ved utgangen av 1982 hadde DGB 7,85 millioner medlemmer, derav 1,65 millioner, eller 21%, kvinner. Nedenstående tabell gir en oversikt over medlemstallet og kvinnes prosentvis andel i de ti største medlemsforbund.

Tabell 9 : Medlemstall og kvinnes prosentvis andel i DGBs ti største medlemsforbund

	Medlemmer i alt	% kvinner
IGM (metall)	2.576.471	14,3
ÖTV (offentlige tjenester)	1.179.650	27,8
CPK (kjemi)	643.079	18,9
BSE (Bygg)	530.960	4,2
DPG (post)	456.930	29,4
G & ED (jernbane)	392.484	4,9
IGBE (energi osv.)	367.835	2,0
HBV (handel, bank, forsikring)	360.340	55,9
GTB (tekstil)	276.235	58,2
NGG (næring-/nyttelsesmiddel)	265.276	32,1

Som i andre land er også i Forbundsrepublikken kvinnene sterkt representert i handels- og tekstilforbund. Det samme gjelder den lave kvinnelige andel i bygnings, og transportsektoren.

Kvinnenes prosentvise andel i DGBs høyeste myndighet, kongressen, var 7,5% i 1978. Liknende forhold gjelder for formannskapet (7,9%) og eksekutivkomiteen (7,7%). Innenfor eksekutivkomiteen (Bundesvorstand) eksisterer det en forretningsførende komité (Geschäftsführender Bundesvorstand) som holder møte én gang i uken. 2 av komiteens 9 medlemmer er kvinner. Ifølge DGBs statutter skal "delegatene til kongressen og deres stedfortredere utpekes av medlemsforbundene i samsvar med demokratiske regler og idet det tas hensyn til medlemsstrukturen". Denne anbefaling gjelder også for andre DGB-organer. De 2 kvinnelige medlemmene i den forretningsførende komiteen utgjør de 7,7% kvinnelige medlemmer i eksekutivkomiteen. Eksekutivkomiteen holder møte annenhver uke.

Ingen av eksekutivkomiteene i DGBs medlemsforbund som er nevnt i Tabell 8 har mer enn én kvinnelig representant. I tre av de ti forbund er det ingen kvinner i eksekutivkomiteene. I regionalledelsen utgjør kvinnene 10%, men bare én inntar formannstilling. Innen ledelsen på regionalt plan er det aldri mer enn én kvinnelig representant. På lokalt plan er det en liknende situasjon: 4 av 210 forbundsstyreformenn og 5 av 774 stedsstyreformenn er kvinner. Litt over 10% av forbundsstyrenes samlede medlemmer er kvinner.

De fleste av DGBs medlemsforbund har i sine statutter bestemmelser om at det skal være minst et kvinnelig styremedlem.

På alle plan innenfor DGB føres det en kampanje for å engasjere kvinnene i faglig virksomhet.

Generelle retningslinjer for DGBs arbeid ble fastlagt på DGBs ordinære kongress i München 12.-14. oktober 1949.

En liknende struktur består både på lands- og regionalt plan. Den omfatter en kvinneavdeling, en kvinnekomité og en kvinnekonferanse. Kvinnekomiteene på lokalt plan er ytterst aktive.

Disse ulike instansene analyserer kvinnelige arbeidstakers situasjon og utarbeider forslag om krav og tiltak som legges fram for de faglige beslutningsorganene. Deres arbeid omfatter også den praktiske gjennomføring av fattede vedtak.

DET FORENTE KONGERIKE

Den yrkesaktive befolkning på 25,3 millioner i Det Forente Kongerike svarer til 45% av den samlede befolkning. Om lag 4 av 10 arbeidstakere er kvinner. Kvinnene er likevel ikke like godt fagorganisert som deres mannlige kolleger. I TUC utgjør kvinnene om lag en tredjedel av de samlede medlemmer.

TUCs høyeste myndighet er kongressen, som kommer sammen én gang i året, og formannskapet. I 1981 var 116 (ca. 10%) av 1.181 kongressdelegater kvinner. Siden 1983 er plasser forbeholdt kvinner i TUCs formannskap forhøyet til 6. Vanligvis velges det et ekstra kvinnelige medlem i formannskapet, slik at 7 av dets 51 medlemmer er kvinner.

Innenfor TUC er det tre viktige organer som behandler likestillingsspørsmål. Disse er : TUC-kvinnekonferanse, som holder møte én gang i året, TUC rådgivende kvinnekomité, som møter én gang i måneden og likestillingskomiteen som har møte annenhver måned. Alle tre organene har rådgivende status overfor formannskapet. De drøfter og anbefaler opplegg som er av særlig interesse for kvinner, unge og etniske minoriteter (likestillingskomité).

Delegatene til kvinnekonferansen utpekes av medlemsforbundene: én delegat per 50.000 medlemmer (både mannlige og kvinnelige). TUC rådgivende kvinnekomité består av medlemmer av formannskapet og 10 delegater utpekt av kvinnekonferansen. Samtlige medlemmer av likestillingskomiteen stammer fra formannskapet.

TUCs politikk vedrørende likestilling mellom menn og kvinner i fagbevegelsen er nedfelt i et 10. punkts charter:

1. Eksekutivkomiteen i TUC skal offisielt underrette sine medlemmer om plikten til å engasjere kvinnelige medlemmer på alle plan i organisasjonens virksomhet.
2. Organisasjonens struktur må undersøkes for å fastslå om kvinnene hindres adgang til styreorganene.
3. Dersom et forbund har et stort antall kvinnelige medlemmer, men ingen kvinner i beslutningsorganene, må det treffes særlige tiltak for å garantere at kvinnene får adgang til representasjon enten ved utvidelse av antall plasser eller ved kooptasjon.
4. Eksekutivkomiteene i de enkelte forbund må undersøke om det er ønskelig å nedsttte en rådgivende komité innenfor rammen av de statuttmessige organer for å ivareta de kvinnelige medlemmers særlige interesser.
5. Liknende komiteer på regionalt og lokalt plan kunne dessuten bidra til å fremme kvinners engasjement i allminnelig faglig virksomhet.
6. Lønnsavtalene må omfatte bestemmelser om fravær uten tap i lønn, og der det er mulig, sikre at møter på bransjeplan kan holdes i arbeidstiden.

7. Dersom det ikke er mulig å holde møtene i arbeidstiden må det skapes muligheter for barnepass som skal stilles til rådighet for begge foreldreparter.
8. Muligheter for barneomsorg for begge foreldreparter må stilles til rådighet ved samtlige møter på lokalt, forbundsvist og landsplan og særlig ved årsmøter og seminarer for opplæring i faglig virksomhet.
9. Selv om kurs for opplæring i faglig virksomhet står åpne for samtlige medlemmer uansett kjønn, må det gjøres særlige anstrengelser for å fremme kvinnes deltakelse.
10. Faglige aviser og andre publikasjoner må ikke inneholde kjønnsdiskriminering.

Ifølge TUC har det skjedd framskritt når det gjelder holdninger i løpet av de to, tre siste år, men det understrekes at det fortsatt gjenstår meget som skal gjøres. I februar 1982 offentliggjorde TUC en undersøkelse om "Likestilling av kvinner innenfor fagbevegelsen". Resultatene er ikke fullt ut positive, men de gir en oversikt over den aktuelle situasjonen basert på medlemsforbundenes undersøkelser og retningslinjer for det framtidige arbeid.

Innenfor TUC videreføres arbeidet med sikte på å nå de kortsiktige og langsiktige mål i likestillingsavtalen (positive action) som er vedtatt.

SVERIGE

Sverige har en befolkning på 8,3 millioner. Den yrkesaktive befolkning utgjør 4,2 millioner, derav er 45% kvinner. Andelen yrkesaktive kvinner er den høyeste i Europa. Det må likevel nevnes at ca. 50% av kvinnene utøver deltidsarbeid. Organisasjonsprosenten for kvinner er likevel relativt høy. I LO utgjorde kvinnene 40,9% ved utgangen av 1981, i TCO 58,1%.

LO

Andelen kvinnelige medlemmer i LO-forbund oppviser samme mønster som tilsvarende sektorer i en rekke andre land, dvs. høy organisasjonsprosent i kommunalsektoren (79,0%), handel (74,9%) og næringsmiddelsektoren (39,4%) og lav prosentsats i bygningssektoren (1,6%) og transportsektoren (12,5%). Andelen kvinner i foredlingsindustrien ligger noe høyere.

Kvinnenes representasjon i styreorganer er som vanlig ikke i overensstemmelse med medlemstallet. Ved den siste LO-kongress var 75 av 300 delegater kvinner. Dette svarer til 25%. I formannskapet er 18 av 143 medlemmer kvinner (12%). Siden 1. mai 1983 er det også én kvinne blant eksekutivkomiteens 15 medlemmer.

Tabell 10 gir en oversikt over andelen kvinner i formannskapet og eksekutivkomiteen. Tallet kvinnelige medlemmer er angitt i parentes.

Tabell 10 : Procentsatsen for kvinner i noen LO forbund og deres styreorganer

	% kvinner		
	Medlemskap	represen- tantsk.	eksekutiv- komiteen
Svenska Kommunalarbetare- förbundet	79,0	33,3 (11)	38,4 (5)
Svenska Metallindustri- arbetareförbundet	17,3	-	-
Statsanställdas förbund	27,4	12,0 (9)	8,7 (2)
Svenska bygnadsarbetare- förbundet	1,6	-	-
Handelsanställdas förbund	74,9	48,6 (18)	46,1 (6)
Svenska Fabriksarbetare- förbundet	30,3	12,1 (4)	18,2 (2)
Svenska Träindustriarbetare- förbundet	15,6	2,9 (1)	7,7 (1)
Svenska Livsmedelsarbetare- förbundet	39,4	9,1 (2)	9,1 (1)
Svenska Transportarbetare- förbundet	12,5	3,3 (1)	11,1 (1)
Grafiske Fackförbundet	29,1	8,6 (3)	5,9 (1)

Tabellen viser at der hvor kvinnene er representert i formannskapet er de også representert i eksekutivkomiteen.

LO har nedsatt en komité for å styrke fagbevegelsens virksomhet på dette området, tilrettelegge opplæring i faglig virksomhet for kvinner, organisere kvinnekongresser og koordinere likestillingsspørsmål. Komiteen holder møte minst fire ganger i året og har rådgivende status. Den er underlagt kongressen og eksekutivkomiteen. Komiteens rolle er å takle problemene vedrørende koordinering av arbeid og familieliv.

I de senere år er det gjort framskritt med hensyn til kvinnes deltakelse i faglig virksomhet. Dette har ført til en bedre forståelse mellom menn og kvinner i fagbevegelsen. Videre er det inngått avtaler med arbeidsgiverne om lik behandling av menn og kvinner i arbeidslivet. For å videreføre dette arbeidet ble det vedtatt et program som skal tjene som basis for å bryte foreldede tradisjoner og styrke kvinnens selvebevissthet.

TCO

Kvinnene utgjør flertallet av TCOs samlede medlemstall, dvs. 58% av om lag 1 million medlemmer. Derimot har ingen av TCOs styreorganer eller av dens fire største medlemsforbund kvinnelig flertall.

Tabell 11 : Prosentsatsen for kvinnelige medlemmer og deres representasjon i styreorganene i TCO og dens største medlemforbund

	% kvinner medlemmer	% kvinner kongress	% kvinner formannsk.	% kvinner eksekutivk.
TCO	58	30	28	20
Svenska Industri- tjänstemannaför- bundet (SIF)	36	24	28	39
Sveriges Kommunaltjänste- mannaförbund (SKTF)	72	30	30	38
Statstjänste- mannaförbundet (ST)	66	40	24	46
Handelstjänste- mannaförbundet (HTF)	55	38	40	11

Sammenliknet med andre land er kvinnene forholdsvis godt representert i ovennevnte instanser. I eksekutivkomiteene til SIF, SKTF og ST er kvinnene bedre representert enn i andre styreorganer med et tilsvarende medlemstall.

TCO har ingen kvinnekomité, men en likestillingskomité som i LO. Liknende komiteer finnes også i noen av TCOs medlemsforbund. I det minste et medlemsforbund har anbefalt sine foreninger på lokalt plan å utpeke en representant til å undersøke utviklingen av likestilling av begge kjønn i arbeidslivet.

Siden TCO kongress i 1982 er likestilling mellom menn og kvinner en av organisasjonens hovedmålsettinger.

TCO mener at de forskjellige nominasjonskomiteene på nasjonalt, regionalt og lokalt plan kan spille en viktig rolle for å skape en mer likevektig representasjon i faglige styreorganer. Med dette for øye har TCO satt fram forslag om at TCOs regionalorganisasjoner skal garantere at nominasjonskomiteene består både av mannlige og kvinnelige representanter.

SVETS

Svets har en befolkning på 6,3 millioner. Den yrkesaktive befolkning utgjør om lag 2,96 millioner, herav er en tredjedel kvinner. Kvinnene er ikke like godt fagorganisert som menn. I SGB/USS er 12% av dens 460.000 medlemmer kvinner. I CNG/CSC er 11% av organisasjonens medlemmer kvinner.

SGB/USS

SGB og dens medlemsforbund har alle sine egne kongresser, formannskap (hvv. tilsvarende instanser) og eksekutivkomiteer. Tabell 12 gir en oversikt over kvinnes andel i SGB og noen av dens medlemsforbund i 1982.

Tabell 12 : Andelen kvinnelige medlemmer og deres representasjon i styreorganene til SGB og noen medlemsforbund

	% kvinner medlemmer	% kvinner kongress	% kvinner formannsk.	% kvinner eksekutivk.
SGB	12	14	3,5	8,7
GBH *	0,9	2,8	0	10
SEV *	15	1,8	5	0
VHTL *	24,1	18,1	15,0	13,3
SMUV *	11	8,4	8	12,5
VPOD *	18,6	foreligger ikke		13

* GBH = Bygg og tre

* SEV = jernbane

* VHTL = handel, transport og næringsmiddel

* SMUV = metall og urindustri

* VPOD = offentlige tjenester

De fleste forbund reviderer sine statutter i samsvar med utviklingen av medlemsstrukturen. På SGB kongress høsten 1982 ble det foretatt en revisjon av statuttene vedrørende den regionale (kanton) og lokale struktur med sikte på å aktivisere de ulike kategorier medlemmer (derunder kvinner).

SGB har en kvinnekomité som kommer sammen to, tre ganger i året og behandler likestillingsspørsmål i medlemsforbundene både på nasjonalt og lokalt plan. I henhold til SGB statutter har kvinnekomiteen rett til å ha en representant (med stemmerett) i SGB formannskap. Instanser som beskjeftiger seg med kvinnesaks-spørsmål har rådgivende status og har rett til å legge fram forslag. SGB anser referendum-ordningen i Sveits som en kanal til fremme av sine målsettinger vedrørende likestilling av menn og kvinner.

Den økende kvinnelige deltakelse i fagorganisasjoner må føre til at kvinnene deltar mer aktivt i det faglige arbeidet. Dette må stimuleres gjennom opplæring av kvinner i arbeidslivet og faglig virksomhet. Ifølge SGB er de to viktigste årsakene som hemmer større deltakelse av kvinner i fagorganisasjonsarbeid: den dobbelte belastning (yrke og hjem) og den lave organisasjonsprosenten i seg selv. Dertil kommer også at møtevirksomheten finner sted på ugunstige tidspunkter. Enkelte medlemsforbund frykter også for at kvinnestrukturer i fagbevegelsen manipuleres av aktivitetene til feministene og "ekstreme venstre".

SGB/USS 46. ordinære kongress i Lausanne i 1982 vedtok en resolusjon om retningslinjer for det igangværende og framtidige arbeid for å fremme likestilling mellom menn og kvinner i arbeidslivet i Sveits.

CNG/CSC

På CNG/CSC kongress i 1982 var 12 (6%) av de 200 delegatene kvinner. I formannskapet er 2 (2%) av 100 medlemmer kvinner og i eksekutivkomiteen er det 1 kvinne blant dens 25 medlemmer (4%). Tabell 13 gir en oversikt over kvinnes andel i styreorganene i forhold til deres medlemstall.

Tabell 13 : Andelen kvinnelige medlemmer og deres representasjon i styreorganene til CNG/CSC og dens medlemsforbund

	% kvinner medlemmer	% kvinner kongress	% kvinner formannsk.	% kvinner eksekutivk.
CHB	0,38	0	0	0
CMV	6	7,7	0	0
CH PTT	27,9	16,8	16,6	9
CTB	618	30	22	ingen tall
GCV	6,1	5	3	14
VchP	39,5	ingen tall	6,6	0
SGG	9	3	0	0

CHB	= Bygg og tre
CMV	= metall
ChPTT	= post og telefon
CTB	= kjemi og tekstil
GCV	= samferdsel
VchP	= offentlige tjenester
SGG	= grafisk
CTHL	= transport, handel og næringsmiddel

Ifølge CNG/CSC er det gjort tilfredsstillende framskritt når det gjelder likestilling av menn og kvinner. De største hindringer er kvinnes egen holdning, og dermed den lave organisasjonsprosent, og manglende interesse for faglig virksomhet.

DEN EUROPEISKE FAGLIGE SAMORGANISASJON

DEFS holder sin kongress hvert tredje år. Den overveiende del av kongressdelegatene er menn. På den siste ordinære kongress i Haag, var det bare et mindretall kvinner, selv om DEFS hadde bedt medlemsorganisasjonene om å sikre kvinnelig representasjon på kongressen.

I DEFS' Eksekutivkomité, den høyeste beslutningsorgan i kongressperiodene, er det bare en fast kvinnelig representant (representanten for FTF Danmark). Da formannen i DEFS' Kvinnekomité og formannen i DEFS' Ungdomsgruppe har rett til å ta ordet i Eksekutivkomiteen, er det i alt 3 kvinnelige representanter.

DEFS' Sekretariat omfatter 28 medarbeidere. Generalsekretæren, visegeneralsekretæren, fire politiske sekretærer og fem assistenter har ansvaret for den politiske virksomhet. Det er kun én kvinnelig assistent, resten av oppgavene oppfylles av menn.

Den Europeiske Fagforeningsinstitutt har en generalforsamling som svarer til DEFS' eksekutivkomité. Samtlige medlemmer er menn. Det samme gjelder DEFIs ekspertkomité, et rådgivende organ, som kommer sammen to ganger i året.

SLUTTORD

Denne rapporten omfatter ikke alle, men en stor del av DEFS' medlemsorganisasjoner. Følgelig gir den ikke en fullstendig oversikt over situasjonen. Det er vanskelig å foreta en sammenlikning mellom de forskjellige organisasjoner og land som er beskrevet i rapporten. En av grunnene er at andelen yrkesaktive kvinner varierer sterkt fra land til land. Det er likevel tendenser til en sterkere deltakelse av kvinner både i arbeidslivet og i faglig virksomhet. Vedlegg II gir en kort oversikt over andelen yrkesaktive kvinner. Tallene for 1980 indikerer mindre enn 30% i enkelte land og over 45% i andre land.

Det kan noteres ulike tidsavsnitt ved innføring av tiltak med sikte på å fremme kvinnes deltakelse i faglig virksomhet og særlige hensyn til kvinnes situasjon i forskjellige fagorganisasjoner. Enkelte fagorganisasjoner har lang erfaring på dette området, for andre er dette noe nytt.

Det er ikke noe hjelp i å henvise til at noen organisasjoner har gjort tilfredsstillende framskritt og andre mindre tilfredsstillende framskritt på dette området. Nærmest samtlige organisasjoner understreker at det, til tross for positive erfaringer, fortsatt gjenstår et stort arbeid.

De forskjellige opplegg viser tydelig at arbeidet for å styrke kvinnes deltakelse i fagorganisasjoner må startes helt fra grunnen av. Fagorganisasjonene forsøker på å legge tyngdepunktet

på tiltak som, f.eks., særlige kvinneseminarer på dette nivå. Men for å sikre at framskritt ikke begrenses til basisnivået, må det likeledes innledes parallell virksomhet på andre nivåer.

Det må nevnes at kvinner i mange land er fagorganisert i like sterkt omfang som menn i forhold til deres andel av den yrkesaktive befolkning.

Kvinnekomiteer og kvinnekongresser (der de finnes) spiller sikkert en rolle når det gjelder å styrke virksomheten på lokalt plan og for å klarlegge kvinnes problemer i arbeidslivet. Den tradisjonelle innstilling og familielivet er blant hovedårsakene til den svake kvinnelige representasjoner i styreorganene.

Faste plasser for kvinner i styreorganene er et omstridt spørsmål. Som en ser av denne rapporten, er det vanskelig å avgjøre om denne metoden er fordelaktig eller ikke. I enkelte land anses den som en nødvendig del av et representasjonssystem som ved innledningen av prosessen virker som katalysator. Bestemmelser om faste plasser for kvinner kan få den motsatte virkning dersom de innføres der hvor kvinners representasjon allerede er gjennomført og forankret.

Opplysningene i denne rapporten bør ikke tjene som grunnlag for sammenlikning, men snarere som en referanse for det framtidige arbeidet når det gjelder fagorganisering av kvinner og retningslinjer for tilpassing av endringene i medlemsstrukturen.

VEDLEGG I

Følgende organisasjoner svarte på spørreskjemaet :

ÖGB	Østerrike
CSC	Belgia
FGTB	Belgia
LO	Danmark
FTF	Danmark
SAK	Finland
TVK	Finland
ICTU	Irland
ASI	Island
CGIL	Italia
UIL	Italia
LCGB	Luxembourg
LO	Norge
FNV	Nederland
DGB	Forbundsrepublikken Tyskland
TUC	Det Forente Kongerike
LO	Sverige
TCO	Sverige
SGB	Sveits
CNG	Sveits

VEDBEG II : YRKESAKTIV BEFOLKNING OG SYSSLESÆTTING 1980

Land	<u>YRKESAKTIV BEFOLKNING</u>		<u>SYSSLESÆTTING</u>	
	' 000	1 % av den samlede befolkning	' 000	% kvinder
Østerrike	3 116	41.5	3 051	38.5
Belgia	4 068	41.2	3 751	35.9
Danmark	2 624	51.2	2 670*	44.0*
Finland	2 263	47.5	2 124	47.4
Frankrike	22 644	42.2	21 189	38.0
Forb. rep., Tyskland	26 154	42.5	25 265	38.3
Hellas	3 451	36.0	3 356	29.6
Irland	1 222	35.6	1 148	28.5
Italia	22 269	39.0	20 572	32.1
Luxembourg	160	43.8	159	30.2
Nederland	5 206	36.8	4 954	30.4
Norge	1 947	47.6	1 914	41.1
Spania	12 892	34.5	11 284	29.0
Sverige	4 318	51.5	4 232	45.0
Sveits	2 972	47.1	2 962	34.8
Det Forente Kongerike	26 057	46.6	24 397	40.1

* 1981

Kilde : EUROSTAT

VEDLEGG III : ANDELEN YRKESAKTIVE MENN OG KVINNER I PROSENT
AV DEN MÅNNLIGE OG KVINNELIGE BEFOLKNING FRA 15 TIL 64

Land	Andel mannlige arbeidstakere			Andel kvinnelige arbeidstakere		
	1960	1970	1980	1960	1970	1980
Østerrike	90.2	87.6	84.6	55.2	51.3	54.6
Belgia	85.5	86.0	80.4	36.4	40.2	48.0
Danmark	99.5	91.8	89.9	43.5	58.0	71.9
Finland	91.1	83.1	78.1	65.9	61.4	67.0
Frankrike	95.5	87.8	82.5	45.4	47.5	52.5
Forb. rep. Tyskland	94.4	92.5	81.7	49.2	48.1	49.3
Irland	99.0	96.5	87.4	34.8	34.3	35.9
Italia	95.3	86.8	82.9	39.6	33.5	39.8
Norge	92.2	89.0	87.6	36.3	38.8	63.2
Spania	100.2	97.1	81.3	26.0	28.4	31.9
Sverige	98.5	88.8	87.8	50.1	59.4	74.1
Sveits	99.7	100.5	93.4	50.8	52.1	49.7
Det Forente Kongerike	98.1	94.2	89.3	46.1	50.8	57.6

Kilde : OECD

VEDLEGG IV

Spørreskjema om kvinnes rolle i fagorganisasjoner, utarbeidet av Den Europeiske Fagforeningsinstitutt for DEFS' Sekretariat og Kvinnekomité.

A. Generell situasjon :

1. Hvor mange innbyggere har deres land?
2. Hvor stor er den yrkesaktive befolkning?
3. Hvor stor er den sivile yrkesaktive befolkning?
4. Angi prosentdelen for kvinnelige arbeidstakere under A.2 og A.3.
5. Angi antall/prosentdel for kvinner i deres fagorganisasjon.

B. Styreorganer :

- a) Angi de viktigste styreorganene i deres organisasjon (f.eks. Kongress, formannskap, eksekutivkomité, sekretariat, osv.)
- b) Hvor mange medlemmer er det i hver av styreorganene? (f.eks. kongressen, vennligst angi de nyeste tall, angi dato).
- c) Hvor mange (antall og prosent) kvinnelige medlemmer er det i hver av disse organene?
- d) Vennligst angi gjennomsnittsalderen for medlemmer i disse organene og gjennomsnittsalderen for de kvinnelige medlemmer, dersom tall foreligger.

2. Angi deres organisasjons ti største medlemsforbund.
Vennligst angi:

- a) Navn
- b) Størrelse
- c) Antall/prosent kvinnelige medlemmer
- d) Betegnelsen for styreorganene
- e) Antall medlemmer i styreorganene (inklusive den siste kongress)
- f) Antall/prosent kvinner i styreorganene.

3. Finnes det andre viktige statuttmessige strukturer i deres organisasjon som ikke er nevnt under B.1 og B.2 (dvs. regional- eller horisontalstruktur). Dersom det er tilfelle, angi nærmere detaljer som under B.2.

C. Faglig politikk med hensyn til integrering av kvinner i fagbevegelsen.

- 1. Angi de viktigste tiltak for å stimulere kvinnes deltakelse i deres fagorganisasjon og kvinnes representasjon i styreorganene.
- 2. Særlige bestemmelser som sikrer kvinnes adgang i styreorganene? Dersom det er tilfelle anfør nærmere detaljer.
- 3. Finnes det faste strukturer i deres organisasjon (ordinære kongresser, faste komiteer, lands- eller lokale kontorer eller avdelinger) som særlig beskjeftiger seg med kvinnespørsmål?

Dersom det er tilfelle, angi :

- a) Navn
- b) Deres oppgaver
- c) Hvordan de velges
- d) Hvilke instanser hører de inn under
- e) Hvor ofte de kommer sammen
- f) Har de rådgivende eller besluttende myndighet.

D. Resultatene av det gjennomførte arbeid

- 1. Angi framskritt som ble nådd vedrørende punkt A, B og C i løpet av de siste fem år.
- 2. Er det gjort tilfredsstillende framskritt?
- 3. Angi de største hindringene.
- 4. Hvilke forbedringer bør gjennomføres?
- 5. Er det vedtatt enkelte/samtlige forbedringsforslag? Består det en reell mulighet for at de kan gjennomføres i framtiden?

E. DEFS' Kvinnekomité

Hvilke forbedringer - til tross for de strukturelle og finansielle hindringene - kunne gjøres for å stimulere arbeidet vedrørende kvinnespørsmål i våre europeiske fagorganisasjoner?

TIDLIGERE UTKOMMET I DENNE SERIEN :

1 FAGBEVEGELSEN I STORBRITANNIA : TUC

(finnes på tysk, engelsk, fransk, italiensk, nederlandsk og norsk) - utgitt i oktober 1982.

2 SYSSELSETTING, INVESTERINGER OG DEN OFFENTLIGE SEKTOR

(finnes på tysk, engelsk, fransk, italiensk, nederlandsk og norsk) - utgitt i november 1982

3 ARBEIDSTID I DE VESTEULOPEISKE LAND I 1982

(finnes på tysk, engelsk, fransk, italiensk, nederlandsk og norsk) - utgitt i januar 1983.

4 LØNSFORHANDLINGENE I VEST-EUROPA I 1982 OG UTSIKTENE FOR 1983

(finnes på tysk, engelsk, fransk, italiensk, nederlandsk og norsk) - utgitt i juni 1983

5 FAGBEVEGELSEN I SVERIGE

(finnes på engelsk, fransk, italiensk, nederlandsk og norsk)-
utgitt i juni 1983

Disse publikasjonene kan fås gjennom:

DEFI,
Boulevard de l'Imperatrice, 66
(Boite 4),
B - 1000 BRUSSEL

DEFI har copyright på samtlige av sine publikasjoner. Det fordres ikke spesiell tillatelse for å sitere fra DEFIs publikasjoner, forutsatt at en klart refererer kilden. Det vil bli satt pris på dersom organisasjoner eller publikasjoner som bruker eller refererer til materiell fra DEFI i trykt form ville sende DEFI en kopi av angjeldende publikasjon.

D/1983/3163/37

DET EUROPEISKE FAGFORENINGSINSTITUTT

**Boulevard de l'Impératrice 66 (Bte 4) 1000 Bruxelles tel. (02) 512 30 70 - telegram
cable: Euroinst**